

Eventyr For Alle

Risen i Blåberget

Regine Normann

Risen i Blåberget

Det var en gang en mann og en kone som hadde tre døtre og en gullgul høne kjerringen hadde fått av frua til futen.

De kalte høna for Gullduna, og den var så god til å verpe at maken til høne fantes ikke i syv kirkesogn.

Men så var det en sommer i travleste høsttid at høna tok seg til verpe borte, og da helgen kom, fikk mannen ikke de to eggene han var vant til å få til søndagsfrokost.

Kallen ble både vill og vond, som man kunne forvente, og sa som sant var, at han skjønte ikke hvorfor han skulle slite og kave for føden til en hel flokk med kvinnfolk, når de ikke dugde såpass som til å gjete opp ei stakkars høne, som hadde laget seg reir i utmarka et sted, og finne frem eggene.

Dermed så strøk kallen ned på loftet til sjøbua og la seg ned der til kvelden kom.

Kjerringen og døtrene ble rent lei seg over all uhyggen i huset, og mandag morgen tok eldstedatteren en svart ulltråd og bandt den ene enden om høyre foten til Gullduna, og den andre enden bandt hun om venstre lillefingeren sin.

Så tok hun bunten og ruslet etter der høna trippet av gårde. Fort gikk det ikke, for den hakket og sparket, og hadde det travelt med å plukke i seg alt den kunne få mellom nebbet.

Bort fra gården bar det, ned sjøveien og langsmed sandstranden. Siden trippet den oppover uren til den kom under det bratteste stupet i Blåberget. Der smatt den ned i et svart hull, og opp kom det en forferdelig stor rise.

«Vil du være steika mi, eller vil du være brura mi!?» skrek risen og slo kloen i jenten.

«Jeg vil ikke være noe, jeg vil bare slippe heim!» svarte

jenten, og strevde seg fri ut av grepet hans.

Men han tok og bar henne inn i Blåberget, og der var det stort og rommelig til alle kanter med kammers etter kammers hele veien innover, så langt øynene kunne rekke.

Neste morgen ga risen henne en hank med nøkler og et snehvitt hønseegg.

«Jeg drar ut på sjøen etter noe å koke», sa han, «men her har du nøklene til alle kammersene mine, og du kan fritt se deg omkring, unntatt i Rødkammerset. For går du inn der, så tar jeg livet av deg, bare så du vet det. Og egget skal du gi meg tilbake like snedrivende hvitt som du nå tar det av neven min.»

Ja, jenten lovte å gjøre alt han ba om, hun, og så labbet risen sjøveien sin ned gjennom fjellet til sjøbua, skjøv ut båten sin og rodde ut på brådypet.

Da jenten hadde vasket opp frokostkoppene og sopt og ryddet inne på stuen, tok hun egget i den ene hånden og nøkkelhanken i den andre og dro på oppdagelse. Fra kammers til kammers gikk hun, og der hun kom var det mengder av gull og av sølv, og hauger med gilde kvinnfolklær lå og fløt utover bord og benker.

Til slutt kom hun til Rødkammersdøren. Hun ville snu og gå tilbake til stuen, men det rev og det slet i fingertuppene, og før hun ordentlig fikk sanset seg, hadde hun vridd om låsen.

Inne i kammerset lå det stablet opp en diger haug med lik, og gulvet var aldelest sleipt av blod.

I forskrekkelsen over det grufulle synet slapp hun egget, og da hun skulle ta det opp, var det en blodig flekk på det.

Det nyttet ikke alt det hun vasket og gned både med vann og med tårevæske, flekken var der, og flekken ble der.

Sørgmodig låste hun igjen døren og gikk og satte seg på

stuen. Og hun var så skremt at hun kjente hjertet klappe i halsen på seg.

I det samme kom risen trampende opp den bratte sjøveien inn i fjellet med en diger nise på nakken og hev den inn på gulvet til henne.

«Har du vært i Rødkammerset!?» skrek han.

«Nei», svarte jenten.

«La meg få se egget jeg ga deg.»

Jenten ga ham det, og da han fikk se den svarte flekken, skrek han:

«Har du ikke vært der, så skal du få komme dit!» Og så tok han og dro henne med seg til Rødkammerset, skar hodet av henne og slengte både det og skrotten på likhaugen.

Men hjemme gikk de og ventet og ventet. Gullduna kom trippende da det led utpå dagen, men eldstedatteren var borte og ble borte.

Da det ble morgen igjen, tok nesteldstedatteren og knyttet en svart ulltråd om høyre foten til høna, den andre enden surret hun om venstre lillefingeren sin, og med bunten mellom hendene ga hun seg til å følge Gullduna der hun fór og trippet og plukket og fant seg noe å leve av.

Ned sjøveien og langsmed sandstranden bar det, og opp uren til den kom under bratteste stupet i Blåberget.

Jenten ruslet etter, og hun undret seg ordentlig på hvor dette bar hen.

Men best det var, smatt høna ned i et svart hull, og opp kom det en diger rise og grep tak om henne.

«Vil du være steika mi, eller vil du være brura mi!?» skrek han så det runget i bergveggen.

«Jeg vil ikke være noe, jeg vil bare slippe heim», svarte jenten, og kavet og strevde for å komme løs fra grepet hans.

Men han tok henne med inn i berget, og der var det vidt og

rommelig til alle kanter med kammers bak kammers så langt synet rakk.

Neste morgen ga risen henne en hank med nøkler og et snedrivende hvitt hønseegg.

«Jeg drar på sjøen etter noe å koke», sa han, «men her har du nøklene til alle kammersene, og du kan fritt se deg omkring, bortsett fra i Rødkammerset. Men går du inn dit, så tar jeg livet ditt, bare så du vet det. Og egget skal du gi meg tilbake like hvitt som du nå får det.»

Så gikk risen sjøveien sin ned gjennom fjellet, skjøv båten fra land og rodde ut på brådypet.

Da jenten hadde fått morgenstellet fra hånden, tok hun nøkkelhanken og egget, og ga seg i vei for å lete etter søsteren sin.

Fra kammers til kammers gikk hun og låste opp og lukket etter seg alle de dørene som hadde stått på vid vegg da risen dro henne inn i fjellet. Det var mengder av gull og sølv hvor hun kom, og store hauger av staselige kvinnfolklær lå utover bord og benker, men søsteren sin fant hun ikke.

Til slutt var det bare Rødkammerset igjen. Hun stirret på nøkkelen, og hun stirret på dørlåsen, og før hun riktig fikk tenkt seg om, hadde hun stukket nøkkelen i hullet og vridd om låsen.

Kroppen til søsteren hennes lå øverst i likhaugen, og hodet lå ved siden, og jenten ble så redd at hun slapp egget i gulvet.

Da hun tok det opp, var det en blodig flekk på det, og alt hun skrubbet og alt hun gned, flekken var der, og flekken ble der.

Sørgmodig låste hun igjen døren og gikk tilbake til stuen og satte seg til å vente på risen.

Langt om lenge kom han pesende opp sjøveien med en diger kobbe og hev den på gulvet foran gruvsteinen.

«Har du vært i Rødkammerset?» skrek han.

«Nei», svarte jenten, hun satt og bevret og skalv.

«Vis meg egget du fikk», sa han og tok det ut av hånden hennes.

«Ja, har du ikke vært der, så skal du få komme dit!» skrek han, og så tok han og dro henne med seg til Rødkammerset, skar hodet av henne og slengte både det og skrotten på likhaugen.

Hjemme gikk faren og moren og yngstedatteren og ventet og ventet, og kunne ikke skjønne hvor det var blitt av begge jentene. Om kvelden kom Gullduna trippende inn på gårdsplassen og feilte ingenting; men de som hadde gått etter den for å finne eggene, var og ble borte.

Og kvelden gikk, og natten gikk, og da det ble dag igjen og ingen kom, tok yngstedatteren en svart ulltråd og bandt den ene om høyre foten på Gullduna, og den andre enden surret hun om venstre lillefingeren sin.

Så tok hun trådbunten og fulgte etter der høna trippet av gårde. Langsmed sandstranden bar det og opp uren til de kom under bratteste stupet i Blåberget. Der smatt høna ned i et svart hull, og opp kom et digert beist av en rise.

«Vil du være steika mi, eller vil du være brura mi!?» skrek han og slo kloen i henne.

«Jeg vil være brura di», svarte jenten. Og risen tok og bar henne inn i berget, og der var det stort og godt rom til alle kanter med kammers etter kammers, og vidåpne dører lengre enn synet rakk å telle dem.

Neste morgen ga risen henne en hank med nøkler og et gullende rent hønseegg, hvitt som nyfallen sne.

«Jeg drar utpå etter noe å koke», sa han; «men her har du nøklene til alle kammersene du fikk en titt av i går, da jeg bar deg inn i berget. Du kan fritt se deg omkring overalt, bortsett fra i Rødkammerset. Men går du inn der, tar jeg livet av deg, bare så du vet det. Og egget skal du gi meg tilbake like snedrivende hvitt som du nå tar det av neven min.»

Så gikk risen sjøveien sin ned gjennom berget, skjøv båten fra land og rodde ut på brådypet.

Jenten brydde seg ikke med morgenstellet. Med egget i den ene hånden og nøkkelhanken i den andre, tok hun på å låse opp kammers etter kammers for å lete etter søstrene sine. Gull og sølv var det nok av, og klær og stas i haugevis, men dem hun lette etter fant hun ikke.

Til slutt var det bare Rødkammerset igjen. Hun tenkte seg ikke om der hun stod foran døren, men puttet egget i kjolelommen, stakk nøkkelen i hullet og låste opp.

Noe gledelig syn var det ikke som ventet henne inne i kammerset, bare lik ovenpå lik. Og øverst på stabelen lå begge de drepte søstrene med hodene ved siden av kroppen.

«Å trøste og bære meg arme stakkar, hva skal jeg nå finne

på for å frelse dere», jamret hun.

Da kjente hun noe krible over det ene fotbladet sitt, og da hun skulle se etter, var det en grå liten tusse ikke større enn knyttneven hennes.

«Gråt ikke», sa tussen. «Du satte ikke tussemerket på fjørdøren i vinter som var, men lot meg og mine ha fri adkomst til ferskmelken, og nå skal jeg lønne deg. Under hodedyngen i sengen til risen finner du et smurningshorn. Av det skal du ta og smøre på halsstubbene til søstrene dine og sette hodene på, så livner de opp igjen. Resten greier du selv, bare du får tenkt deg om.»

Så var tussen borte. Og jenten låste døren og skyndte seg tilbake til stuen og tok på å feie og vaske og pynte så det var ikke måte med det.

Best hun holdt på, kom risen trampende inn med en diger håkjerring og slengte den fra seg på det nyskurte gulvet.

«Hva er du for en slurv av en karmann som ikke gjør til fisken nede ved sjøen og skjærer den opp i biter, slik skikkelige folk bruker?» skjente hun.

Risen glante på henne.

«Har du vært i Rødkammerset?» spurte han.

«Du sa jo sjøl jeg ikke skulle gå dit», svarte jenten.

«Vis meg egget ditt», ba han.

Jenten tok det opp av kjolelommen, og det var snedrivende hvitt som da hun fikk det om morgenen.

«Ja, du skal være brura mi!» sa risen. Og han til å lete frem sølvstoff og gullringer til henne og fint silketøy til kjole, og var så gibben og blid at han knapt visste hva fot han skulle stå på.

Neste morgen, da risen stod ferdig til å ro etter ferskfisk til koking, sa jenten:

«Vi er ikke rike der jeg kommer fra, og her ligger det

haugevis med kvinnfolklær og slenger utover bord og benker i alle kammersene dine. Kan jeg få lov til å pakke i en sekk og sette den utenfor Blåberget, så tar du og bærer den heim til ho mor, når du kommer fra sjøen? Men husk på det at jeg vil ikke ha deg til å røre det jeg legger i sekken.»

Jo da, hun kunne sende alt hun ville, og han skulle bringe det frem, lofte risen.

Ikke før var hun alene, så lette hun frem smurningshornet under hodedyngen og sprang til rødkammerset og slo av smurningen på halsstubben til eldstesøsteren sin og satte hodet på plass. Straks livnet hun opp, og søstrene falt hverandre om halsen og gråt blanke tårer.

Siden tok de en sekk og et fang med klær, og gikk utenfor berget. Der puttet hun eldstesøsteren i sekken og dyttet tett med klær om henne på alle kanter, og ba henne endelig passe på å si: «Du ser i sekk», om risen tok seg til å sette ned børen for å løse opp sekkebandet og røre det som i sekken var.

Da kvelden kom, satte risen kokningen pent vasket og flidd innenfor stuedørsstokken til henne og gikk ut av Blåberget, hev sekken på skuldren og la i vei med den.

Men sekken var tungere enn klær brukte å være, syntes han, og da han var midtveis ned uren, satte han børen fra seg og tok på å tukle med sekkebandet.

«Du ser i sekk!» sa det innved øret hans, og han hev sekken på nakken og la i vei og stanset ikke før han kom til stuen og hev sekken mot bislagsdøren så det knaket.

Da mannen og kjerringen kom for å undersøke hva det var som dunket så hårdt mot døren, fant de eldstedatteren, og det var ikke gråt i huset den kvelden.

Neste morgen da risen stod ferdig til å dra ut på sjøen, ba jenten ham bringe ennå en sekk med klær hjem til foreldrene

hennes, men han fikk ikke lov til å se i sekken på veien, sa hun.

Ja, risen lovte å gjøre alt hun ba om. Og straks han hadde gått ned til båten, tok hun smurningshornet og gikk til Rødkammerset og helte av hornet på halsstubben til nesteldste søsteren og satte hodet på stubben. Hun livnet opp, hun også, og gleden var stor.

Da det led på dagen, tok jenten en sekk og et fang med gangklær, gikk utenfor berget og puttet søsteren sin i sekken og dyttet klær om henne, så ingen kunne se hun var i sekken.

«Hvis risen gjør tegn til å røre innholdet av sekken, skal du rope: «Du ser i sekk!», sa jenten før hun bandt igjen.

Straks risen kom på land og hadde stukket ferskfisken innfor stuedørstokken, tok han sekken og la i vei.

Men sekken kjentes tung, og da han vel var kvitt uren, gjorde han seg klar til å se hva det var som tynget så.

«Du ser i sekk!» ropte det.

«Det var da snuten til aua på den jenten», mumlet han sint, tok sekken på nakken og stanset ikke før han var fremme, og hev den mot bislagsdøren så det knaket.

Men innenfor stod mannen og kjerringen og eldstedatteren, og straks risen var ute av syne, åpnet de sekken og trakk frem den mellomste datteren sin.

Neste morgen risen stod ferdig til å ro ut på sjøen, skapte jenten seg glad og blid i målet. Hun ville gå i gang med å sy på brudekjolen straks, sa hun; men først ville hun ha vekk alle de kvinnfolkklærne som lå og fløt utover hvor hun snudde seg. Han fikk nok være snill å bringe enda en bør hjem til de fattige foreldrene hennes, men så skulle hun aldri be ham mere om slikt, sa hun. Og risen var villig han.

«Men du får la være å glane i sekken på veien, for gjør du det, vil jeg ikke gifte meg med deg», sa hun.

Nei, risen skulle ikke gløtte i sekken, og lett på fot ruslet han ned den bratte sjøveien sin og rodde ut på brådypet.

Men jenten skyndte seg til Rødkammerset og tok en skrott på størrelse som hun selv og et passende hode og bar det inn i stuen, kledde kjolen og hodetørkleet sitt på liket og satte det opp på benken innved bordet.

Så ga hun det nål og tråd, og la silken risen hadde gitt henne mellom hendene på det. Visste en ikke bedre, måtte en tro at det var jenten selv som satt der og sydde.

Siden skar hun seg i lillefingeren og dryppet tre dråper blod på liknelsen, og hver dråpe fikk makt til å svare «straks» en eneste gang.

Og jenten raspet sammen så mye hun kunne få med seg av den aller fineste gullstasen, tullet tett med klær om seg, tok sekken og krøp inn i den utenfor blåberget og snørte igjen.

Ikke før var hun ferdig, så kom risen. Han skjøv kokningen inn gjennom stuedøren, gikk ut og tok sekken på nakken og stampet i vei.

Halvveis ned uren stanset han.

«Denne gang vil jeg se det hun har puttet i sekken», sa han.

«Du ser i sekk!» skrek jenten innved øret hans, og risen rev til seg børen og la i vei.

Men da han nådde sandstranden, fikk han slik brennende lyst til å gløtte i sekken, og han til å fikle med sekkebåndet.

«Du ser i sekk!» ropte det og han kjente igjen stemmen til brura si.

«Det var da snuten til aua på deg», mumlet han og trampet videre med børen på nakken.

Da han nådde bislaget og umulig kunne se åpningen i Blåberget, hev han sekken på trammen.

«Nå vil jeg sjekke innholdet», mumlet han for seg selv, «for her kan hun da umulig se meg.»

«Du ser i sekk!» skrek det skarpt innved øret hans, og risen ble så skremt at han la på sprang det forteste benene bar ham, og stanset ikke før han nådde uren under Blåberget.

Mannen og kjerringen og begge de hjemkomne døtrene, dro sekken i hus og fikk frem yngstedatteren og alt sølvet og gullet hun hadde med seg fra Blåberget, og det var ikke gråt og låt i huset den kvelden.

Da risen kom trampende inn på stuen hos seg selv, stod ferskfisken urørt i stampen, slik han selv hadde satt den fra seg, og vannet hang og fosskokte over varmen på gruen.

Men ved bordet satt hun som brur skulle bli, og strisydde på brukkjolen og hadde hverken sans eller tanke for annet.

«Får jeg mat snart?» spurte risen, han begynte å vandre att og fram på stuegulvet.

«Straks», sa den første blodsdråpen.

Vannet kokte, og risen gikk, og sintere og sintere ble han.

«Får jeg mat snart?» spurte risen igjen, og han var ikke blid i røsten.

«Straks», svarte den andre blodsdråpen.

Ennå gikk han en stund, og vannet kokte vekk, og varmen sluknet under gryten.

«Jeg spør om jeg får mat snart!» skrek risen og var så sint at hårene reiste seg på hodet hans.

«Straks», svarte den tredje blodsdråpen.

«Jeg skal gi deg straks!» freste han, og ga hun som brur skulle bli et slag under øret så hodet trillet bortover gulvet.

Men da han skjønnte at jenten hadde narret ham og kledd klærne sine på en død skrott, ble han så sint at han sprakk i småbiter og ble til sten. Og slik ligger han inne i Blåberget, og tror du meg ikke kan du spørre min nabo som er klokere enn meg.

Og snipp snapp snute, nå er eventyret ute.

Ordforklaringer

- **fut:** fogd, offentlig tjenestemann med politimyndighet, betjent hos en lensherre
- **kall:** gammel mann
- **rise:** ond kjempe, stort troll
- **gild:** flott, staselig
- **tusse:** underjordisk vesen, lite troll
- **tussemerke:** et merke for å beskytte mot tusser og troll, ei femkanta stjerne (pentagram)
- **håkjerring:** en stor fisk, en type hai som lever i nordlige strøk, typisk 3-4 meter lang
- **bislag:** utbygg foran inngangsdøra, skjermer mot vær og vind

Eventyr For Alle.no

Les og hør kjente og ukjent eventyr,
gratis på norsk!

eventyrforalle.no

Norsk kunsteventyr av Regine Normann (1867–1939).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Nye Eventyr, 1926 \(nb.no\)](#) (Offentlig eiendom - public domain)

Teksten er redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DeLPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Karl-Robert Rønning

Lagd med støtte fra KI.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DeLPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.